

KULTŪRA

MENAS LITERATŪRA MOKSLAS

Intymi patirtis

Vasario 26 – kovo 1 d. vyks tradicinė tarptautinė Vilniaus knygų mugė, suteikianti progą susitikti skaitytojams ir rašytojams, leidėjams ir autoriams, literatūrai ir gyvenimui, proza ir poezijai. kažkas yra ją pavadinęs „knygų atlaidais“, nors, ko gero, taip pat sėkmingai galima įsivaizduoti mugę ir kaip nuodėmingą vietą, kurioje, užplūdus azartui, apima noras prisipirkti baisybę knygų, kurios, ko gero, taip ir liks neperskaitytos. Ir jų bokštas ant naktinio stalelio ilgainiui pasidengs liūdnomis pesimizmo dulkėmis.

Jau prieš Knygų mugę socialiniuose tinkluose ima reklamuotis pažįstami ir nepažįstami knygų autoriai, rašytojai ir kūrėjai, influenceriai ir blogeriai. Jeigu imsime domėtis dar ir Muzikos salę su jos renginiais – tai ir dainininkai, grupės, muzikantai, performeriai. Žodžiu, prasideda didysis kunkuliavimas, vienaip ar kitaip susijęs su literatūra ir su rašytoju kaipo beletristinio ir intelektualinio žodžio misionieriumi. Keturias dienas mugėje virs meno, žodžio, dainos, poezijos, svajonių romanų ir detektyvų, vietinių ir užsienio žvaigždžių, o taipogi interesų, rinkodaros ir asmenybiškumo katilas.

Žinoma, Vilniaus knygų mugė tikrai nėra tokia kosmopolitinė ir gniuždanti, kaip, tarkim, Frankfurto knygų mugė ar kitos panašios mugės, į kurias suplaukia bene viso pasaulio literatūrinės naujienos. Kai pirmą kartą (tai buvo daugiau nei prieš dvidešimt metų) išvydau Frankfurto knygų mugės dydį, buvo tikrai baisu – apėmė jausmas, kad rašyti beprasmiska, ir nesvarbu ką, prozą, poeziją, memuarus ar maginę fantastiką. (Šį jausmą dar labiau sustiprino pro šalį praėjęs Dieteris Bohlenas, grupės „Modern Talking“ žvaigždė, ir paskui jį garmanti didelė gerbėjų minia). Vilniaus knygų mugėje nuo pat jos pradžios irgi buvo galima išvysti ne vieną žvaigždę, ir nebūtinai rašytoją profesionalą, o tiesiog žmogų, trumpam tapusį literatūros (?) ikona. Tarkim, Pablo Escobaro našlę, prie kurios, laukdama autografų, driekėsi sujaudintų gerbėjų eilė.

Šiaip jau dabar tokie laikai, kai bene kiekvienas socialinių tinklų vartotojas gali jaustis savotiška žvaigžde. Jei ne literatūros, tai vaizduojamojo meno – performanso, pavyzdžiui. Nesunku įgyvendinti savo meninius norus: jei nemoki rašyti, gali lankyti po pusnis vienais apatiniais ar nuogutėlis leisti nuo kalno slidėmis, prisidengęs intymią vietą figos lapu.

Figos lapas šiuo atžvilgiu – tik simbolis. Kiek gelbstintis nuo bekompromisio nuogumo, kai nieko uždengto (pridengto) nebelineka ir į mus savo tuščiomis akimis pažvelgia beprasmybė. Nors žodis nuvertėjo ir mes taip atbukome, kad nebeįsivaizduojame jo potekscijų ir spalvų, niuansų ir skambesio, jis dar gali supurtyti, sukrėsti. O rašymas dar tebėra vienas iš asmeniškiausių, intymiausių būties paliudijimų.

Renata Šerelytė

Rimanto Eremino nuotr.

ŽIEMOS DAINA

*Sūkuriuotom gėlėm, pasiklydusiais paukščiais,
Nepaeinančiais, griūnančiais sniego kalnais
Apsitvėrė žiema, – neįžiūrimais aukščiais,
Nepagaunamais, alpstančiais tonais švelniais.*

*O eilėraštis gimsta – kaip vėjas – iš nieko
Ir skambėdamas bėga pusnim neramus,
Bet negali daina prasimušti pro sniegą
Ir sugrįžta – kaip vėjas – į savo namus.*

Henrikas Radauskas

MRF
MEDIJŲ RĖMIMO FONDAS

Medijų rėmimo fondas 2026 m. suteikė 21 000 Eur paremti projektą: **DRAUGAS** laikraščio diasporos žiniasklaida.

Šio šeštadienio Kultūros turinys

1-as psl. Renata Šerelytė. Intymi patirtis • **2-as psl. Stanislovas Abromavičius.** Garbingos giminės istorija • **4-as psl. Astrida Petraitytė.** Ne tuščioj vietoj 1918-aisiais kūrėsi Lietuvos valstybė • **5-as psl. Laimutė Vasiliauskaitė-Rožukienė.** Lietuviška romantinė komedija su holivudiškais prieskoniais • **6-as psl. Algis Vaškevičius.** Marijampolės dramos teatras vėl tampa profesionaliu teatru • **7-as psl. Renata Šerelytė.** Tinginės dienoraštis. Vasaris • **8-as psl. Ne tuščioj vietoj 1918-aisiais kūrėsi Lietuvos valstybė (tęsinys)**

Kitame numeryje: Tarptautinė Vilniaus knygų mugė • Juozas Aputis – lietuviškojo egzistencializmo dainius

Rašytojas Stasys Babonas, 2024 m.

Garbingos giminės istorija

Stanislovas Abromavičius

Kaune gyvenantis rašytojas prozininkas Stasys Babonas (g. 1960 m.) – septynių knygų (romanų, apsakų, apsakymų) autorius. Gimė Ražaičiuose, Raseinių rajone. Tiflopedagogas (teikia specialiąją pedagoginę pagalbą akliems ir silpnaregiams ugdytiniais), psichologas. Lietuvos rašytojų sąjungos narys nuo 2009 m., labai domisi savo krašto ir giminės istorija.

Stasys teigia, kad Babonai į Girkalnio parapiją, Žemaičių vyskupystės žemes, atkeliavo apie 1760–1770 metus. Niekas jų čia nelaukė su duonos rieke: jau klibėjo Lietuvos-Lenkijos sostas, artėjo valstybės padalijimai, po siautėjusio maro užžėlė krūmais tuščios sodybos. Blaškėsi samdytos armijos, netrūko ir plėšikų. „Valstiečiai dar labiau skurdo. Blogiausia, kad jie visiškai neturėjo jokių teisių. Privatiniuose bajorų dvaruose jie buvo visiškoje pono valdžioje, ir ponas juos išnaudojo, kiek tik galėjo. Pasiskūsti nebuvo kam. Kiek geriau buvo bažnytinuose ir valstybiniuose dvaruose, nes ten valstiečių teisės buvo surašytos tam tikruose aktuose, vadinamuosiuose inventoriuose.“ (A. Šapoka „Lietuvos istorija“).

Martynas Silvestras Babonas prieš tremtį, 1941 m.

Girkalnis ir didelė dalis jo apylinkių 1842 m. prijungtos prie Raseinių seniūnijos, ten plytėjo Bilevičių dvaro žemės. 1702 m. Biliūnuose buvo apsistojęs Švedijos karalius Karolis XII, o 1812 m. kurį laiką viešėjo Napoleono maršalas Žakas Aleksandras Makdonaldas.

Už Girkalnio, Lotyniškės ir Juotkėnų kaimuose – Babonų šaknys. Stasiui Babonui pavyko nustatyti tris giminės senolius, nuo kurių atėjimo į Lietuvą, galbūt iš vidurio Europos, prasidėjo giminės istorija: Jono (1778–1858), Dominyko (1779–1829) ir Simono (1781–1841)... Tolimiausias prosenelis, kurio vardą žinojo Stasio tėvukas Viktoras – tai Gabrielius Babonas. Vilniuje gyvenęs Jonas Babonas iš Dominyko giminės žengė dar vieną žingsnį senovėn: dabar žinoma, kad Gabrieliaus tėvai buvo Jonas ir Ona Gustaitė. Anot S. Babono, ši informacija, kad ir neužrašyta rašytiniuose šaltiniuose, keliauja iš kartos į kartą. Žinoma, labai daug nutrupa, nesugražinamai prapuola.

Stasys Babonas išsiaiškino, kad jo giminės istorija prasidėjo Ražaičiuose. Seneliai buvo neturtingi, tačiau aplink gyveno ir kelios turtingos Babonų šeimos. Jis džiaugiasi, kad istorija domisi po pasaulį keliaujantys giminės, jau, deja, tik bendrapavardžiai: kunigai, rašytojai, mokslininkai, paprasti žmonės. Bet visi dideli Lietuvos patriotai... Džiaugiasi, kad susitikimai su senoliais jo galvoje vyksta iki šiol... Štai kaip kūrybingai S. Babonas aprašo juos savo esė „Po Girkalnio žvaigždėm“.

„Senoli, aš tave pažįstu! 2009 m. po žvaigždynais, keliaujant rugpjūčiui, Girkalnio mūrinėje bažnyčioje Šv. Mišias už Babonų giminę aukojo trys kunigai: Girkalnio klebonas Juozas Kaknevičius, Jonas Babonas (Dominyko Babono giminaitis, Šv. apaštalų Petro ir Povilo arkikatedros bazilikos altarista, vienas iš monografijos „Viduklė“ (2002 m.) autorių), ir tik tą vasarą iš Detroito (JAV) grįžęs Šv. Antano Paduviečio lietuvių parapijos klebonas Alfonsas Babonas (Simono Babono giminaitis). Suklupo visi maldoje prieš Švenčiausiąjį. Giesmės plazdėjo skliautuose, kilo į žvaigždynus. Žvaigždynai šviečia visada: dieną ir naktį, gyviems ir mirusiems. Kartais nematome šviesos, į mus keliaujančios.

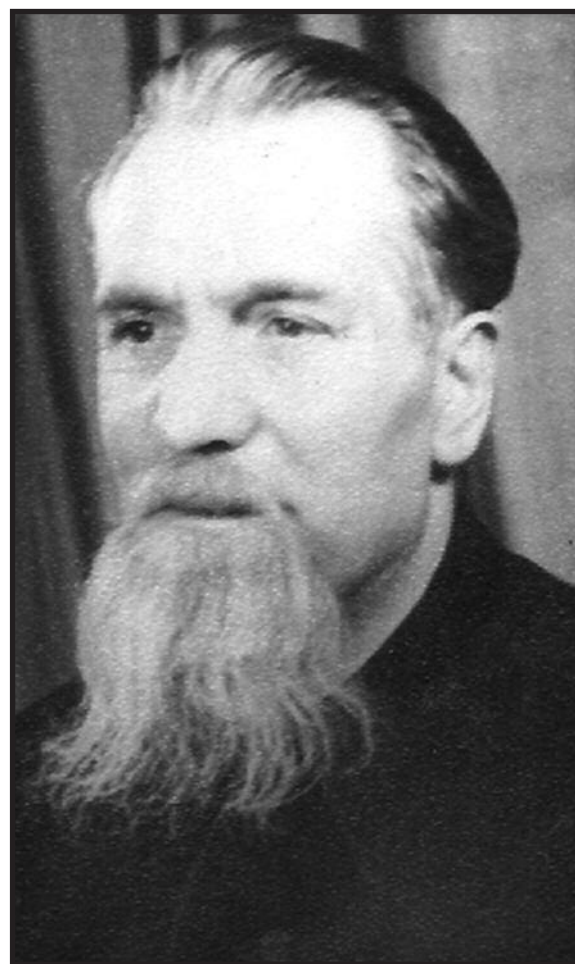
Kai giesmė apglėbė klūpančius, žvaigždynų šviesa krito į širdis. Netoli altoriaus stovėjo keturios kėdės. Ant jų trumpai atsisėdavo trys kunigai. Viena kėdė visada buvo tuščia. Senoli, gal tu joje sėdėjai? Nematėme tavęs. Jautėme tave... Gal tomis akimirkomis arčiausiai vienas su kitu susitiko Babonai? Senoli, tu ką mums buvai davęs, vėl surinkai. Aukštai aukštai, aukščiau už Girkalnio žvaigždynus iškėlei. Tikriausiai, prie Dievo kojų padėjai. Stebuklinga Jo meilės šviesa gydė, valė, degino, stiprino, šildė, suprato, atleido. Mylėjo. Senoli, tu mums vėl grąžinai tai, ką buvai paėmęs. Senoli, tu daug daugiau grąžinai, negu buvai paėmęs. Senoli, mes likome stipresni, švaresni, daugiau Dievo meilės į save įsileidę. Senoli, kurio net vardo nežinome, tu esi tarp mūsų...“

Iš toli atėjo Babonai – tai iš kur? Toli, tai ne dešimt ir ne šimtas kilometrų. Bet pavardė Lietuvoje – tik čia, Girkalnio parapijoje, Lotyniškės ir Juotkėnų kaimuose. Šios vietovės – netoli viena nuo kitos. Babonų, jeigu išjungsimė internetą, daug rasime... Pirmiausia, tai – Europoje. Rasime šių pavardžių ir kituose žemynuose. Ką aš noriu pasakyti, apie tai kalbėdamas? Tas senolis, kurio vardo nežinome, atėjo iš kitos šalies... Kokia kalba kalbėjo ir kokį dievą garbino?“

Liudviko ir Elenos Babonų šeimos istorija

Babonai gyveno ir Burneikių kaime (Betygalos valsčius, Raseinių apskritis). Martynas Silvestras (1866–1942) Babonas, kilęs iš Dominyko (1779–1829) atšakos, jis ir jo žmona Ona Leikutė (1866–1926) buvo visų kaimynų gerbiami. Šeima garsėjo išmintimi ir tautiškumu, atjauta. Sako, Martynas jaunystėje buvo knygnešiu, o jau XX a. pradžioje išvyko į Ameriką darbams, tad grįžęs į Lietuvą už uždirbtus ir sutaupytus pinigus gimtinėje nusipirko net 120 ha ūkį. Deja, po okupacijos už tai jų visų laukė nelaimės dideli išbandymai.

1941 m. birželyje našlį M. S. Baboną, kuriam buvo jau 75-eri (jis mirė Sibire 1942 m.), jo seserį Ma-

Liudvikas Babonas Komijoje, apie 1952 m.

riją (g. 1876 m.), sūnų Liudviką (1902–1955) su šeima, taip pat giminaičius Kazį (g. 1880 m.) ir Marcelijų (g. 1900 m.) ištremė į Sibiro platybes, Komiją.

Liudviką ir Elena Babonus išvežė su septyniais vaikais: keturiolikmete Elena, vienuolikmete Aldona, devynerių metų Mindaugu, šešerių metų Danute, trejų metų Jūrate, dvejų metų Jonuku ir septynis mėnesius teturėjusia Cecilija. Beje, Liudviko Babono žmona Elena Lipčiūtė-Babonienė buvo Jono Mačiulio-Maironio (1862–1932) – poeto, katalikų dvasininko, teologijos daktaro, profesoriaus – dukterėčia, jo sesers Kotrynos dukra. Kotryna užaugino septynis vaikus, kurie Maironio buvo globojami, jis net leido savo lėšomis juos į mokslus... Elenos sesuo Danutė Lipčiūtė-Augienė su vyru dailininku Pauliumi Augiu ir keturiais vaikais 1944-aisiais pasitraukė į Vakarus, vėliau apsigyveno JAV. Tapo rašytoja.

Liudviko ir Elenos Babonų šeima į Komijos respubliką keliavo gyvuliniame vagone pusantro mėnesio, kol pasiekė Šestoj Učias tok vietovę. Čia Liudvikas nuo šeimos buvo atskirtas ir išvežtas darbams į anglies kasimo šachtas. 1954 m. jis nelaimingo atsitikimo metu ten žuvo...

Badas, sunkus darbas retino tremtinių lietuvių gretas. 1943 m. pradžioje buvo nutrauktas produktų kortelių skyrimas seneliams ir vaikams iki keturiolikos metų. Juos išlaikyti turėjo savieji. Vyriausią Elenos Babonienės dukrą Elena išsiuntus

Nukelta į 3 psl.

Atkelta iš 2 psl.

dirbti ir gyventi kitur, motina su šešiais vaikais buvo marinami badu. Kartu su jais gyvenusi ištremta kurčnebylė senutė Pranciška Mačiulytė (1859–1942), Maironio sesuo, tuo metu jau buvo mirusi...

Pirmoji iš vaikų mirė dvejų metų dukrelė Cecilija. Siekiant išgyventi, Elena kuriam laikui buvo išprašiusi priimti gyventi į vaikų namus du mažuosius. Mindaugas (1932–2021) nuo dvylikos metų dirbo miške, o nuo septyniolikos visą tremties laiką, tai yra 26 metus, vargo anglies kasyklose, bet rankų nenuleido: dirbdamas Vorkutos šachtose baigė varikinę vidurinę mokyklą.

1953 m. liepos mėnesį Mindaugas vedė Domicelę Stagniūnaitę, kuri buvo atvykusi aplankyti savo sesers Vorkutoje. Juos sutuokė kunigas K. Kuzminskas, kuris keliavo iš lagerio į Lietuvą ir jų buvo trumpam ten apsistojęs... Mindaugas ir Domicelė svetur užaugino tris dukras ir sūnų.

Atsiminimus rašyti Mindaugas pradėjo dar tremtyje 1953 m. Atskiri jų fragmentai vėliau spausdinti „Kauno dienoje“, kitoje spaudoje, „Drauge“. M. Babono kūryba, atsiminimai alsuoja didžiule meile Lietuvai, savo kraštui. Istoriko R. Gudaičio žodžiais tariant, Mindaugas buvo liepsnojantis lietuvis.

1975 m. Babonų šeima grįžo į Lietuvą ir įsikūrė Garliavoje. Mindaugas ir toliau ėmė įgyvendinti savo svajones: išleido prisiminimų knygą „Per kančias neprarandant vilties“ (1997 m.) ir dvi eilėraščių: „O mintys, mintys begalinės, jūs užrakint, uždraust negali...“ (2001 m.) bei „Apmąstymai eilėmis“ (2007 m.). Stasys Babonas prisimena, kad jo eilės patraukdavo skaitytoją nuoširdumu ir puikia deklamacija...

1988 m. Mindaugas aktyviai įsijungė į Sąjūdžio veiklą, buvo vienas iš Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos (LPKTS) Garliavos skyriaus įkūrėjų, o nuo 1997 m. – jos pirmininkas. Auštant Nepriklausomybei, aktyviai talkino statant paminklus žuvusiems už Laisvę savanoriams, partizanams. Sąjūdžio metais M. Babonas buvo vienas iš tų, kurių dėka prie Garliavos bažnyčios iškilo paminklas

1918–1923 m. savanoriams, o kapinėse įrengtas memorialas Lietuvos partizanams ir tremtiniam.

Sibiro Tomsco srities tremtinio Gerimanto Juozo Kaklauskio (g. 1939 m.) mama Anelė Babonaitė-Kaklauskienė kilusi iš Burneikių, jau minėtų Martyno ir Onos šeimos. Tėvelis Nikodemus iš Bajėnų k. (netoli Kėdainių). Gerimantas irgi kėdainiškis, jau 25 metus gyvena Anykščiuose, aktyviai rūpinasi partizanų atminimu, paminklų Lietuvos partizanams pastatymu. Jam 2025 m. už parlamentarizmo tradicijų puoselėjimą, pilietiškumo ir demokratijos skatinimą įteiktas Gabrielės Petkevičaitės-Bitės atminimo medalis „Tarnaukite Lietuvai“. Priklausė Savanoriškosios krašto apsaugos tarnybos kuopai, per kruvinus 1991 m. sausio įvykius budėjo Vilniuje Aukščiausiosios Tarybos viduje. Dar 2013 m. Laisvės gynėjų dienos proga Lietuvos Prezidentė Dalia Grybauskaitė savo dekretu jį apdovanojo Sausio 13-osios atminimo medaliu.

LPKTS Anykščių filialo pirmininkas Gintaras Vaičiūnas sako, kad Gerimantas Kaklauskas nuo 2001 m. Anykščiuose aktyviai dalyvauja šio krašto bendruomenės ir LPKTS veikloje, yra jos tarybos narys ir Utenos apskrities koordinatorių, Anykščių filialo valdybos narys. Už aktyvų dalyvavimą LPKTS veikloje jis apdovanotas ir šios sąjungos I ir III laipsnio žymenimis „Už nuopelnus Lietuvai“.

Gerimantas visada istorinės atminties įamžinimo darbams pasitelkia jaunimą, ypač Anykščių šaulius ir savanorius, ugdo jų patriotizmą. Šiais savo

Mindaugas Babonas (dešinėje), Domicelė Stagniūnaitė-Babonienė ir jų bičiulis Antanas Mažutis Vorkutoje, 1954 m.

darbais aktyviai prisideda prie šio krašto visuomenės pilietiškumo ir tautinės savimonės ugdymo. G. Kaklauskas kiekvienam partizanų atminimui statomam paminklui suranda rėmėjus, pats iš nerūdijančio plieno gamina meniškų kryžius-saulutes bei prisideda prie visų kitų paminklų statybos darbų.

Mūsų šeimos gyvenimo istorija *Gerimanto Juozo Kaklauskio atsiminimai*

Gimiau 1939 m. gegužės 12 d. Pašilių k. (dabar – Kėdainių raj.). Tėvų Nikodemo Kaklauskio ir Anelės Babonaitės šeimoje, tarp aštuonerių brolių ir seserų buvau jauniausias.

Pašiliai yra už 6 km į pietus nuo Kėdainių, 4 km į šiaurės rytus nuo Labūnavos. Dar 1908 m., vos šešiolikos sulaukęs mūsų tėvelis Nikodemus iš Bajėnų k. (netoli Kėdainių) išvyko į JAV, kur gyveno ten neseniai išvykusios jo seserys. Buvo „Ford“ gamyklos padalinyje pasiuntinuku, dirbo kitus darbus.

Pirmasis pasaulinis karas Europoje prasidėjo 1914 m. vasarą. Kai jau 1917 m. balandį prezidento W. Wilsono pastangomis JAV įsitraukė į karą Antantės pusėje, Vokietijos pajėgos buvo išstumtos iš Prancūzijos ir priverstos trauktis. Kare atsidūrė ir savanoris Nikodemus Kaklauskas, kai tapo JAV kariuomenės kariu, dalyvavo mūšiuose Prancūzijoje, buvo sužeistas, vėliau už tarnybą gavo piniginę kompensaciją.

1922 m. jau būdamas trisdešimties, sugrįžo į Lietuvą, už sutaupytus pinigus sumanė Burneikiuose, ant Dubysos upės, Betygalos vlsč. (Raseinių, vėliau – Kauno apskr.) pasistatyti vandens malūną. Tik viskas baigėsi nesėkmingai, nes buvo užlietos upės pakraščiai, nukentėjo ūkininkai. Susilaukė jų grasiimų... Teko savo sumanymo atsisakyti.

Burneikiuose jis susipažino su būsima žmona, mūsų mama, pasiturinčių ūkininkų Martyno ir Onos Babonų dukra Anele. Jos seneliai Gabrielius ir Ieva Šakalytė, tėveliai Martynas Silvestras ir Pranciška Naujokaitė ten gyveno nuo neatmenamų laikų. Šeima valdė 120 ha ūkį, sako, Martynas taip pat buvo išvykęs į Ameriką uždarbiauti, bet leisti dukrai tekėti už Nikodemo nesutiko, motyvuodamas, kad jis turi turėti namus.

Kadangi tinkamo ūkio Burneikiuose nerado, tad jaunieji savanoriškai nutarė išvykti ūkininkauti į jo

Vytautas Kaklauskas Burneikiuose, 1942 m.

gimtuosius kraštus. Tad po Lietuvoje įvykusios 1922 m. žemės reformos varžytinėse nusipirko Kėdainių krašte Podborkos palivarką (dvaro padalinį) su beveik 100 ha dirbamos žemės, pastatais, sulietuvino kaimo vardą pavadindami Pašiliais. Tais pačiais metais su Anele Babonaite sukūrė šeimą, užaugino vaikus: sūnus Vytautą, Algirdą, Igną ir mane, dukras Aldoną, Oną, Laimutę ir Mildą.

Darbas ūkyje, gausios šeimos reikalai nesutrukdė tėveliui aktyviai dalyvauti patriotinėje veik-

loje. Jis buvo Šaulių sąjungos Kėdainių skyrius narys, dalyvavo savanorių mokymuose, prenumeravo ir skaitė žurnalą „Trimitas“.

Kai mano motinos Anelės tėvelio Martyno Silvestro Babono šeima, gyvenusią Burneikiuose, ištrėmė į Komiją, sodyba liko tuščia, o atėję vokiečiai išpėjo vietinę valdžią, kad Babonų ūkis gali būti parduotas ar atiduotas norintiems čia apsigyventi jų kolonistams. Mama apsisprendė gelbėti padėti ir su vaikais išvažiavo gyventi į Burneikius. Devyniolikmetis Vytautas ten ėmėsi ūkininkauti, o tėvelis Nikodemus su penkiolikmečiu sūnumi Algirdu ir Onute liko Pašiliuose.

Pradžioje Burneikiuose mamai su vaikais sekėsi gerai, tačiau jau 1942 m. vasarą brolis Vytautas buvo įtrauktas į darbus į Vokietiją išvežamų lietuvių sąrašus. Žandarai pasmerktuosius suėmė ir vežė į surinkimo punktą Ariogaloje, tačiau brolis progai pasitaikius išsoko iš vežimo ir pabėgo. Grįžęs namo slapstėsi, kol tėveliui pavyko įtikinti vietinę valdžią išprašyti vokiečių palikti jaunuolį čia, kad be jo žlugs ūkis... Taip ir įvyko. Pas juos atvažiuodavo ginkluoti nepažįstami asmenys pasitarti dėl prieššinimo si okupantams, matyt, LLA ar savisaugos būrių nariai.

Tik tuo bėdos nesibaigė. 1943 m. kovo 30 d. Vytautas nuvažiavo į Ariogalos turgų nusipirkti veršelio, bet miestelyje girtu policininko Jono Visocko už nepaklusnumą buvo nušautas.

Jau 1944 m. liepą atbildėjo į Burneikius sovietinė kariuomenė. Atvažiavo į Babonų sodybą ir gyvenamajame name įsirengė kariuomenės dalinio štabą. Teko mamai viską palikti ir su vaikais sugrįžti į Pašilius... Neprivažiavus Ariogalos, atskrido karinis rusų lėktuvas ir pradėjo jų vežimą bombarduoti. Bomba pataikė į šalia buvusį rugių lauką, sprogimo banga visus išbloškė iš vežimo. Laimei, niekas nežuvo...

Nukelta į 8 psl.

Ne tuščioj vietoj 1918-aisiais kūrėsi Lietuvos valstybė

Astrida Petraitytė

Valdovų rūmai (šio muziejaus kolektyvas), regis, jautriai jausdami savo misiją, valstybinių švenčių metų ne uždaro lankytojams duris, o priešingai – juos kviečia į temines ekskursijas. Štai ir Vasario 16-osios pirmadienį visą dieną – kas valandą – rengtos ekskursijos „Lietuvos istorinio valstybingumo ženklai“, paliudijant: 1918-aisiais Lietuvos valstybė kūrėsi ne plynėje, o sumegzdama nutrūkusią šimtmečių giją.

Su gide Justina pasivaikščiojau ir aš. Pirmiausia – jau grupei susibūrus fojė – atkreiptas dėmesys į autentiškų mūrų fragmentus, matyt, gynybinės sienos likučius. Paskui buvome pakviesti į valandos pasivaikščiojimą – per šį laiką gidė, suprantama, galėjo tik punktyriškai nubrėžti mūsų valstybingumo „trajektoriją“, labiau akcentuodama pradžių pradžią (tad ir aš grybsteltus išpūdžius perteiksiu).

Netrukus stabtelėjome prie pilių teritorijos maketo – čia viena spalva ženklina buvusių, bet išny-

Autentiškas valdovų menę puošęs gobelenas.

A. Petraitytės nuotr.

prie stendo su ažuolinėmis lazdomis, tai pagoniški valdžios ženklai, mat Mindaugas nužudytas, Lietuva grįžusi į pagonybę.

Gediminą, Lietuvos didįjį kunigaikštį, 1323 m. Vilnių įtvirtinusi kaip valstybės sostinę, žinome iš jo laiško „pasauliui“, taip pat ir popiežiui. O Gedimino sūnus Algirdas, tapęs Lietuvos didžiuoju kunigaikščiu, sakyta, prie Lietuvos prijungė daugiausia žemių (vis prisimenam Lietuvą buvus „nuo jūros iki jūros“). Pasak gidės, jis nesivėlęs į karus, nesiveržęs į tas žemes, kuriose būtų sulaukta didesnio pasipriešinimo.

Galutinai į katalikybę Lietuvą „atvedė“ Jogaila, 1386 m. apsikrikštijęs, vedęs Jadvygą, tapęs Lenkijos karaliumi. Lietuvos didysis kunigaikštis Vytautas, nominaliai rangų žemesnis, vis dėlto savarankiškai valdė valstybę. (Nepamirštame reikšmingiausio jo kartu su pusbroliu

Jogaila nuopelno – pergalės Žalgirio mūšyje, galutinai atgrasius Vokiečių ordiną nuo kėsinimosi į mūsų žemes). Vytautas ir Gedimino stulpus įtvirtino kaip dinastinį giminės ženklą, ir Vytytį kaip LDK herbą. Netrukus su gide stabtelėjome prie koklių ekspozicijos, galėjome įžiūrėti ant kai kurių XV a. dirbinių

Senųjų koklių ekspozicija

kusius statinius, kita – išlikusius ar atstatytus. Gidė atkreipė dėmesį į statinių komplekse išskylančias tris pilis: Kreivąją, dar medinę, sunaikintą Kryžiuočių puolimo metu, Aukštutinę, dabar vadinama Gedimino, ir Žemutinę pilį, iškilus reprezentacinius valdovų rūmus. Žinia, vieniems valdovams keičiant kitus, radosi naujų statinių, prašmatnėjo interjeras ir pan.

Per XVII amžiuje LDK ištikusį „tvaną“, maskvėnų puolimą (kurį „papildė“ dar karas su švedais) rūmai suniokoti. Nors miestą mūsų kariaunai pavyko po ilgai trukusios apgulties atsiimti, bet rūmai prarado valdovų rezidencijos statusą (pastatuose kūrėsi amatininkai, įsteigti ir butai) – Krokuva tapo nuolatine Lenkijos ir Lietuvos valdovų sostine. Po Abiejų Tautų respublikos padalijimų XVIII a. pabaigoje caro valdžia Lietuvos valstybingumo relikvius stengėsi ištrinti ir iš atminties, išlikę rūmų statiniai net išsprogdinti – bet po žeme buvę rūsių mūrai, užversti žemėmis, išliko iki mūsų dienų. Jie archeologų atkasti ir, jau naujai atstatant rūmus, išsaugoti. Regėjome mūrų „kalnagūbrius“, kai kur ir pajuodusias plytas, sakyta: po gaisro. Priminta, kad archeologiniai kasinėjimai „plynėje“ greta Katedros prasidėjo 1987-aisiais, Valdovų rūmus atstatyti imtasi 2002 m. – remtasi ne tik archeologų tyrimais, bet ir išlikusia ikonografinė medžiaga; muziejus atidarytas 2009 m.

Bet vėl gręžėme žvilgsnius į Lietuvos valstybės pradžią, kurią muziejuje pasakoja ir informaciniai stendai, ir eksponatai. Mūsų pirmasis ir vienintelis karalius Mindaugas: 1251 m. apsikrikštijęs, 1253 m. buvo karūnuotas. Bet tuoj mūsų gidė stabtelėjo

Mikalojaus Radvilaičio portretas, eksponuojamas Valdovų rūmuose

ši stilizuotą raitelį, taip pat ir kitaip ornamentuotus koklius – ir su asmenine valdovų heraldika (štai per pintos „A“ ir „S“, pagerbiant Žygimantą Augustą), ir su augaliniais motyvais, ir pan. Prie stendo „Laisvalaikis ir diplomatija“, kur eksponuojami kilnieji paukščiai, gidės priminta, kad svarbi valdovų pramoga buvusi medžioklė, o sakalai pasitarnaudavę kaip diplomatinė dovana.

Nukelta į 8 psl.

Autentiški senosios pilies mūrai

Vytauto Adomaičio filmo „Kai nesitiki“ kūrybinė komanda.

L. Vasiliauskaitės-Rožukienės nuotraukos

Lietuviška romantinė komedija su holivudiškais prieskoniais

Vytauto Adomaičio filmo
„Kai nesitiki“ premjera
„Forum Cinemas Vingis“

Laimutė Vasiliauskaitė-Rožukienė

Kurti komediją yra tam tikra rizika – kad nebūtų lėkšta, dirbtinė, vulgari ir iš tiesų prajuokintų. Todėl ši lietuviška komedija yra netikėta staigmena Lietuvos žiūrovui. Trys draugai kauniečiai (režisierius Vytautas Adomaitis, scenarijaus autorius Matas Vildžius ir prodiuseris Julius Balašaitis) nusprendė sukurti filmą kaip atsvarą pandemijai, karui ir tvyrančiam nerimui bei supurtyti vienišų, nebe pirmos jaunystės (ir vyresnių) mamų ir tėčių vienatvę išprovokuodami juos jų vaikų surežisuotiems pasimatymams. Apie kuriamus santykius – švelniai ir pagarbiai: „metai bėga, o meilė, pasimatymai, įsimylėjimai išlieka tokie pat žaismingi ir jautrūs“, – sako M. Vildžius.

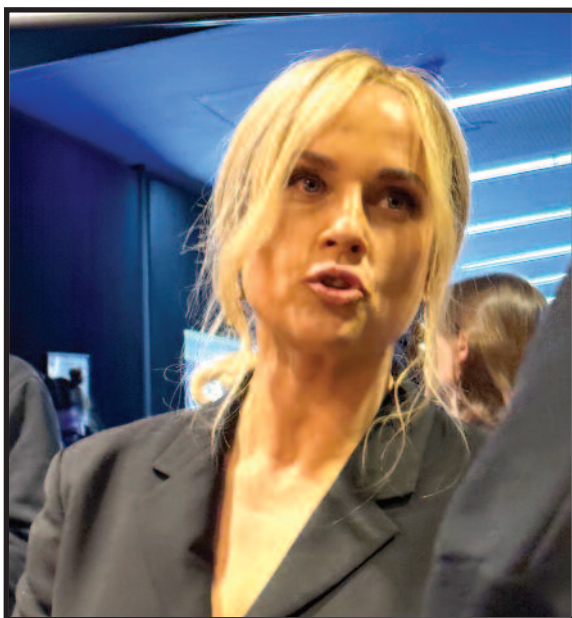
Filmas ne linksmina, o verčia nusišypsoti ar net balsu nusikvatosi, nes labai žmogiškas, sukurta, pasak kūrėjų, „nuo žmonių – žmonėms“ ir apie tai, kaip svarbu nugalėti savo baimes.

Filmas lietuvių kalba, veiksmas vyksta dabartiniiais laikais vasarą Kaune (atpažįstamos gatvės, krantinės, ežerai), filmo centre: du vienišiai (vienišumo stažas – po 15 metų), gyvenantys su savo suaugusiais šiuolaikiškų pažiūrų vaikais – darbui, bet ne virtuvei atsidavusi architektė Rasa (aktorė Inga Jankauskaitė) su sūnumi (aktorius Deividas Breivė), pypkiuojančiu elektronines cigaretes ir pasinėrusiu į kompiuterį bei kosmosu ir vaiduokliais besidominčiu žveju mėgėju, mėgstančiu gaminti Sigiū (Valentinas Krulikovskis) su dukra (Sofija Gedgaudaitė), atvirai išsiverkiančia dėl savo asmeninių bėdų ant jo peties.

Gyventų visi kaip gyvenę, jeigu netikėtas įvykis, suvedęs juos akistaton. Nes vienas žvejojant, kitai plaukiant, matyt, firmos pramogai užsakytu laivu, iš to laivo iškrenta įkaušęs bendradarbis (Leonardas Pabedonoscevas), kurį gelbėti šoka abu (vienas nuo krantinės, kita – iš laivo). Abu jį ir ištraukia krantan. O tada tasai atgaivintasis apvemia Rasos batus, nepadėkojęs šoka ir nuplaukia atgal į laivą. Taip abu slapiai iki siūlo galo altruistai gelbėtojai susipažįsta, Sigiū apsiima pavėžinti Rasą namo ir į savo maišelį įdeda Rasos apvemtus batus, kurie įjungus automobilio šildymą ima dvokti, tad perkeliama į galinę sėdinę ir ten pasilieka.

Kai Sigiū batus grąžina Rasai, Rasos dukra supranta, kad tai ženklas... Tada ir prasideda tikra istorija. Jų pažintis tampa puikiu pretekstu lažyboms: Sigiū dukra pažada, kad jei tėtis nueis į penkis pasimatymus (su nuotraukomis, kad įrodytų), ji plauks kartu su juo žvejoti. Rasos sūnus savo ruožtu pažada savo mamai už penkis pasimatymus išsikraustyti iš namų. Taigi abiejų vaikai linki jiems asmeninės laimės.

Išprovokuoti pasimatymai kuria absurdiškas situacijas, juokingus nesusikalbėjimus (dėl skirtingos vyro ir moters mąstysenos), tikrai ne iš karto virsta įsimylėjimu (abu herojai ne kokie nuotykių ieškotojai ir per daug užsibarikadavę savo kiaute), o di-

Aktorė Inga Jankauskaitė

džiausiu nesusipratimu tampa... telefono ekrane parodyta lydeka (kuri, pasirodo, visai nėra kokia įžėdi užuomina ir nieko nereiškia, tik Sigiū aistrą žvejoti).

Herojų romantiniams santykiams trukdo pašaliniai – Sigiū akivaizdžiai, bet nesėkmingai kabinanti žvejybos reikmenų pardavėja (aktorė Ineta Stasiulytė) ir jos žinutės.

Filmo „Kai nesitiki“ kūrėjai juokauja, kad filmą sukūrė savo mamoms. Bet iš tiesų – ir visiems tiems, kurie nesiruošia keisti savo patogios rutinos ir patikėti meile, išleisti naują žmogų į savo gyvenimą. Baimė suklysti (eiti į pasimatymą ar ne, atleisti ar užblokuoti), vidinis gynybos mechanizmas (kai dabartiniame pasaulyje šitiek sukčių ir romantiškų aferistų)? Nors pirmasis žmogiškumo išpuolis ir nuojauta neapgauna. Gyvenimo inercija, pasak aktorės Ingos Jankauskaitės, žmones sendina. Ir tie, kurie nieko neieško, nieko nesitiki, taip pat verti asmeninės laimės. Gal juos reikėtų išprovokuoti kad ir nekaltam pasimatymui?

Gan juokinguose epizoduose vaidina ir kiti ži-

Aktorius Leonardas Pabedonoscevas

nomi aktoriai (Vaidas Baumila, Sakalas Uždavins, Andrius Bialobžeski, Romuald Lavrynovič, Mantas Bendžius, Anupras Jucius, Šarūnas Zenkevičius).

Režisierius V. Adomaitis dėkojo bendraminčių komandai, kuriai pirmiausia ir buvo skirta išankstinė premjera (operatorius – Jaunius Sarapinas, garsistai – Giedrius Aleknavičius ir Iveta Macėvičiūtė, filmo dailininkas – Daumantas Levickas, kostiumų dailininkė – Akvilė Klimavičiūtė, montažo režisierius – Dalius Kalinauskas, spalvų dailininkas – Jonas Sunklodas, muzikos koordinatorius – Vaiper Vitalijus Puzyriov. Prodiuseriai – „Baltas films“).

„Kai nesitiki“ filmo pabaiga tikrai holivudiška: regis, kai viskas baigta, vaikai, užvirę tą košę, visgi nelieka abejingi tėvų depresijoms, pataria jiems, ką toliau daryti. Rasai atleisti sunku, tačiau apmąsčiusi tą Sigiū vaiduoklišką pasirodymą jos firmoje ir viešą prisipažinimą meilėje, galiausiai pasiryžta jo ieškoti: lėkti kateriu per visą ežerą tarp vienišų žvejų valtelių ir surasti savo vienintelį.

Romantinė komedija „Kai nesitiki“ visuose Lietuvos kino teatruose rodoma nuo vasario 20 dienos.

Kadras iš filmo. Aktoriai Valentinas Krulikovskis ir Inga Jankauskaitė

Marijampolės teatras – vėl profesionalus

Algis Vaškevičius

Marijampolės dramos teatras po kelių dešimtmečių pertraukos vėl turi čia dirbančią profesionalių aktorių trupę. Apie tai, kad tokios trupės labai reikia, buvo kalbama jau seniai, ir pagaliau tai įvyko – į miestą atvyko devyni profesionalūs teatro aktoriai iš Klaipėdos, iki šiol dirbę uostamiesčio „Taško“ teatre. Jau kovą planuojama parodyti premjerą, kurioje bus galima išvysti naujosios aktorijos.

Naujasis kūrybos etapas ištis pakeis teatro kasdienybę. Pasak Marijampolės dramos teatro vadovės Gabrielės Nazaraitės-Masevičienės, nuo sausio mėnesio intensyvų darbą Marijampolės dramos teatre pradėjo profesionali trupė, kuri yra sudaryta iš devynių profesionalių, talentingų, nuostabių aktorių. Kartu teatro vadovė pabrėžė, kad ir toliau teatre dirbs mėgėjai, vietos čia užteks visiems.

Naujosios teatro trupės pristatymo metu Marijampolės savivaldybės meras Povilas Isoda teigė, kad Marijampolės dramos teatre prieš kelerius metus pradėti pasikeitimai iš pradžių ne vieną baugino. Būta nerimo ir abejonių, bet dabar matome, kad visos tos permainos duoda puikių rezultatų.

„Svarbu, kad rekonstruotas ir atnaujintas teatro pastatas, mes ir toliau investuojame į tai, ko dar jam trūksta. Aišku, pagrindinis dalykas yra profesionali trupė, apie ką senokai kalbėjome. Tuo daug kas netikėjo, bet mes įgyvendinome pažadus ir toliau planuojame visus reikiamus išteklius. Šitas teatras bus gyvas, jame vietą tikrai ras ir mėgėjai, ir profesionalai. Net neabejoju, kad žmonės, kurie čia įsikurs, kurių vardai ir pavardės dar nežinomos, taps žinomis. Dabar viskas yra jūsų rankose“, – sakė meras.

Teatro vadovė G. Nazaraitė-Masevičienė sakė, kad jau dabar teatras turi devynis pastatytus profesionalius spektaklius, jie išliks repertuare, kartu atsiras ir naujos premjeros. „Mūsų tikslas yra būti prieinamais visiems, įvairaus amžiaus žmonėms. Norime įtraukti ir švietimo, kultūros įstaigas, kad mus žinotų nuo mažo vaiko iki senjoro, tad dalyvausime ir „Kultūros paso“ programose“, – akcentavo ji.

Praėjusių metų pabaigoje žiūrovai buvo pakviesti į pirmąjį reginį – teatralizuotą ekskursiją su naujaisiais aktoriais po teatro pastatą „Tarp seno ir naujo“. Tai buvo ne šiaip ekskursija, o linksmas, netikėtas šou su vaidinimo elementais, prisiminimais ir žaidimais, dainomis ir netikėtų teatro užkaborių atradimais, net ir vaišėmis. Bilietai į šią ekskursiją greitai išsirpo, tad buvo surengtos dar kelios panašios ekskursijos.

Teatralizuotos ekskursijos „Tarp seno ir naujo“ metu žiūrovai pirmą kartą galėjo iš arčiau pamatyti paslėptas Dramos teatro pastato erdves, pajusti užkulisų kvapą ir išgirsti istorijas, kurias paprastai pasakoja tik sienos. Ekskursiją vedė naujieji teatro aktoriai – energingi, pilni entuziazmo, balsingi. Jie leido pamatyti teatrą tokį, kokio nematome spektakliuose: gyvą, šiek tiek paslaptingą, su jautriais prisiminimais ir netikėtomis istorijomis.

Teatralizuota ekskursija „Tarp seno ir naujo“ pristatė profesionalių aktorių trupę, kuri dirbs Marijampolės dramos teatre.

Ekskursijos pradžioje lankytojai buvo pakviesti į teatro Mažąją salę, jaunieji aktoriai pasidalino ir svarbesniais šio teatro istorijos momentais bei parodė keletą labai įdomių eksponatų – pirmojo profesionalių aktorių 1956 metais šiame teatre suvaidinto spektaklio „Atžalynas“ programėlę, taip pat vieno 1943-ųjų spektaklio bilietą bei šiame teatre 1957–1962 metais vaidinusio legendinio aktoriaus ir režisieriaus Vytauto Paukštės pypkę.

Viktorinos metu žiūrovams teko atspėti, kokius daiktus turėjo aktoriai, o jų laikomose dėžutėse būta ir spektaklių afišų, ir programėlių, ir kitų dalykų. Tiems, kuriems pavyko atspėti, aktoriai dovanuoja kvietimus į pirmąją jų premjerą – Moljero komediją „Aš – daktaras“, kuri šiame teatre bus parodyta kovo mėnesį. Dovanų turėjo ir žiūrovai – viena moteris aktoriams padovanojo keletą nuotraukų iš buvusių šio teatro vaidinimų bei spektaklio „Dvylika brolių, juodvarniais laksčiusių“ afišą. Ji papasakojo, kad šiame spektaklyje vaidino kartu su žinomu laidų vedėju bei režisieriumi Vyteniu Pauliukačiu.

Ekskursijos po teatro užkulisius taip pat būta ypatingos – jos metu apžiūrėti visi teatro kampeliai, dirbtuvės, siuvykla, kurią pristatė kostiumų dailininkė Ilona Abramavičienė. Aktoriai papasakojo istoriją apie sukamąją sceną, kuri buvo sumontuota, bet taip niekada ir nepanaudota.

Lankytojai apžiūrėjo ir išpūdingą fotografijų parodą „Šviesus laikas“, kurioje užfiksuotos šio teatro šlovingiausios akimirkos, kai 1956–1962 metais jame vaidino garsiausios mūsų šalies aktoriai Rimgaudas Karvelis, Bronius Gražys, Vytautas Paukštė,

Birutė Didžgalvytė, Elvyra Žebertavičiūtė ir daugelis kitų. Nuotraukų autorius yra šiame teatre vaidinęs, o po jo uždarymo į Klaipėdos teatrą išvykęs aktorius B. Gražys.

B. Gražys daug metų dirbo Klaipėdoje, jis žinomas ir kaip dailės kolekcionierius, kuravęs Klaipėdos ir visos šalies dailininkų darbų parodas. Jis pats tapė, yra surengęs beveik 40 tapybos, asambliažų bei koliažų autorių ir kolektyvinių parodų Lietuvoje bei užsienyje. Aktorius aktyviai dalyvavo Sąjūdžio veikloje. Jo sūnus tapytojas Audrius Gražys ne taip seniai atrado, kad tėvas turėjo dar ir fotomenininko talentą. Pasak Marijampolės dramos teatro vadovės G. Nazaraitės-Masevičienės, šias nuotraukas mūsų teatras įsigijo ir jas apžiūrėti žiūrovai galės nuolat.

Daugiau kaip valandą užsitęsusi ekskursija baigėsi scenos užkulisų apžiūra, o kai žiūrovai susėdo salėje, į

juos tarsi kreipėsi pats teatras, papasakojęs, kas jam yra svarbiausia. Ir baigėsi viskas pačių naujųjų aktorių atlikta daina, kuri dar kartą įrodė, kokie kūrybingi, išradingi ir energijos pilni yra šie jauni žmonės.

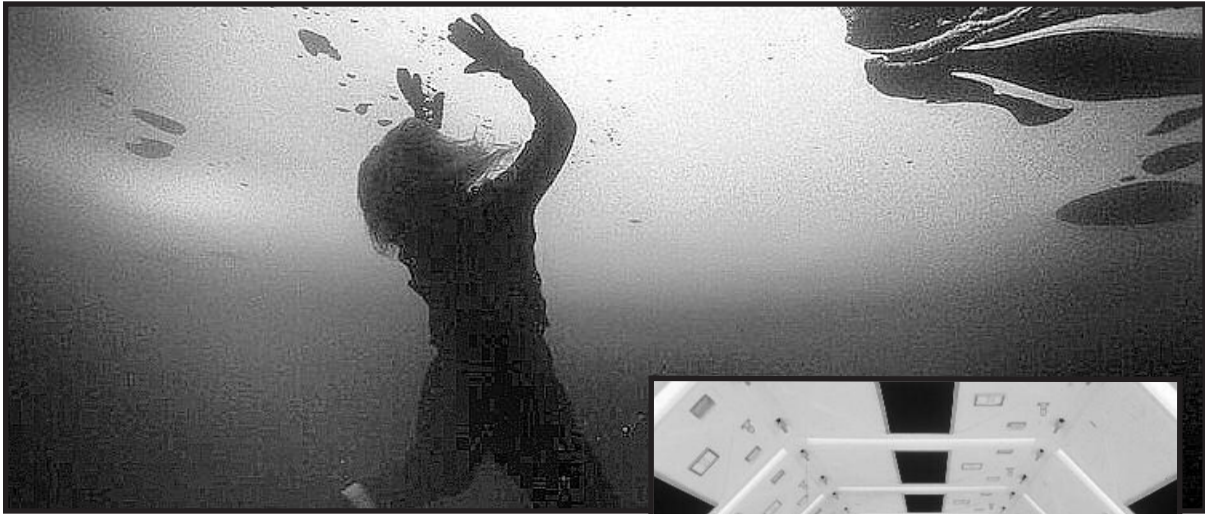
Taigi kovo 20–21 dienomis režisierius Žilvinas Beniušis pakvies į Moljero pjesės „Aš – daktaras“ premjerą šiame teatre. Antroji premjera numatyta spalio mėnesį, kai režisierius Paulius Pinigis pristatys savo spektaklį teatre pagal Nobelio literatūros premijos laureato norvegų Jano Fosse kūrinį. Režisierė Živilė Mičiulytė lapkričio mėnesį Marijampolės teatre statys spektaklį pagal kūrinį „Kopenhagos trilogija“. Laukia ir vaidinimas jaunajam žiūrovui – tai bus klaipėdietės Simonos Paulauskaitės „Antis, mirtis ir tulpė“.

Toliau dirbs ir mėgėjų trupė – Milda Mažėtytė-Antanaušienė statys spektaklį pagal Oskarą Vaildą „Kaip svarbu būti rimtam“, suplanuotas ir lėlių vaidinimas „Danutės darželis“, bus ir naujas kalėdinis spektaklis. Zigmas Baranauskas su senjorais ruošiasi statyti „Gyvenimo geismą“, o su jaunimu – pjesę „Lisistratė“.

– Kai aš atėjau dirbti į šį teatrą, niekas čia manęs nepažinojo ir visi klausinėjo, kaip čia viskas bus, kokie mano planai. Aš nesidalinu savo planais, kol jie nevirsta į kažką konkretesnio, ką galima parodyti ar pačiupinėti. Kas galbūt man nepatiko ir kas teatre tikrai keisis, tai faktas, kad pastaruoju metu jis turėjo tris ar keturis profesionalius aktorius, bet buvo tokių, kurie faktiškai net nevaidindavo. Aš noriu, kad teatras būtų namai naujajai trupei, kad jie čia turėtų ką veikti, turėtų darbo ir mes gyventume pagal normaliai funkcionuojančio teatro taisykles, – sakė teatro vadovė, sieksianti, jog Marijampolės teatras neapsiribotų vien tik šiuo regionu, o taptų lygiaverčiu su kitais šalies teatrais.

Tinginės dienoraštis. Vasaris

Suomių serialas „Ledlaužis“ (rež. Pete Riski)

RENATA ŠERELYTĖ

Šalčio mistika seriale. Per pačius šalčius LRT lyg išjaušdama į žiemos poetiką (o gal prozą) ėmė ir parodė stingdantį žiemos rūšiu suomių serialą „Ledlaužis“ (Icebreaker). Tiesą pasakius, jei ne tas kraupiai gražus užšalusios jūros vaizdas, ledyne įstrigęs nebylus ledlaužis „Aura“ (nori nenori, iškart persasi asociacija su „Skrajojančiu olandu“ ir „Mari Celeste“), vargu ar toliau būčiau žiūrėjusi, nes finalas nuo pat pirmosios serijos pasirodė nuspėjamas ir nesudėtingas. Vis dėlto maniau, kad šiuolaikinių scenarijų vaizduotė išradingesnė, tai užsispyriau ir žiūrėjau iki galo.

Deja, spėjimas pasitvirtino. Mistiką seriale kuria gamta ir jos vaizdai (ledas, rūkas, povandeniniai kadrai su plaukiojančiomis dėmėmis – kas tai, žuvis ar mirusios sielos, tenka tik spėlioti, bet ir gerai, kad atsakymo neduodama), bet ne siužetas ir veikėjai. Siužetas pagrįstas banalia schema: netoli tos vietos, kur įstrigo „Aura“, labai seniai buvo sudeginta ir paskandinta moteris, kurią visi laikė ragana. Praėjusią vasarą ten nardė „Auros“ vyr: mechanikas, ieškodamas to, ko nepametė, ir lyg netyčia (?) išniekino raganos kapavietę. Su juo buvo dabartinė „Auros“ igula – kapitonė, šturmanė ir dar keli igulos nariai. Jų nusikaltimą (šventvagystę) užfiksavo netoliese plaukiojęs senas žvejys, tad tą žvejį jie nuskandino. Ir už tai paskui jiems visiems tenka brangiai sumokėti, nes įstrigusią ledyne „Aurą“ imasi gelbėti Pakrancių tarnybos pareigūnė Sana (aktorė Jessica Grabowski), kuri (kaip netikėta!) pasirodo besanti to žvejo dukra ir raganos provaikaitė. Galima sakyti, kad ir išgelbsti, bet, kaip visada – per krūvą lavonų. Ir su didele doze ezoterikos, kuri nuo tikrų mistinių dalykų skiriasi tuo, kad yra banali ir nuspėjama. Kartais net nejauku dėl to, bet... Nieko nepadarysi – mėgo kartoti mano mylimas Kurtas Vonnegutas.

Skaitykite senas knygas – atrasite tai, ką jau buvot pamiršę. Dabar pasirodo tiek daug naujų knygų, kad žmogus jautiesi apstulbęs – ką pasirinkti, ką skaityti? O gal visai neskaityti? Juk, kaip sakė senovės graikai, viskas jau parašyta. Ir jie, kaip bebūtų apmaudu šiuolaikiniams rašytojams, yra teisūs. Bet kadangi šiuolaikiniai skaitytojai dažnai mano, kad viskas, ką jie perskaito, yra unikalų ir nepakartojama ir parašyta „pirmą kartą“ ir specialiai jiems, tai kodėl tuo nepasinaudoti. Kita vertus, mano asmenine nuomone, skaitymą reikia ne skatinti (kas dabar aktyviai daroma per visokias akcijas ir renginius), o uždrausti. Tegul tampa elitiniu pomėgiu. Uždraustu vaisiumi. Gal net marginalija. Tik bausti už skaitymą, aišku, nereikėtų, nes neduok Die, pasikartos R. Bradbury „451 Farenheito“ siužetas.

Kadangi turiu nemažą asmeninę biblioteką (bandžiau sumažinti, bet tai beviltiškas reikalas – knygos kaip koralų rifas apauga visas namų kertes), dažnai imu iš lentynos kokią seną knygą ir pasineriu į žavingą jos pasaulį. Dabar po ranka pakliuvo Arturo Clarke'o „2001 metų kosminė odisėja“, išleista 1974 metais „Vagos“ leidykloje, versta šviesios atminties Gražvydo Kirvaičio, puikaus vertėjo, neseniai iške- liavusio anapilin. Ir kuo, sakysite, ji neaktuali ar neį-

S. Kubricko „2001 metų kosminė odisėja“, 1968

A. Klarkas. 2001 m. kosminė odisėja, Vaga, 1974

ricko to paties pavadinimo filmą, niekuo nenusileidžiantį romanui ir netgi papildantį jį naujomis prasmėmis – yra ne tik apie ką pagalvoti, bet ir išiklausyti, išžiūrėti, pajusti.

domi šiems laikams? Juk vaizduojamas tas pats DI (superkompiuteris EALAS), kuris ėmėsi savarankiškos kosminės misijos, išjungdamas žmones kaip trikdančią kliūtį, kaip netobulus biologinius organizmus. Siužetas, žinoma, ir lieka siužetu, niekuo jis galbūt ir nėra nuostabus, bet užtat koks puikus stilius – Clarke'as, kaip ir Lemas, virtuoziškai vaizduoja šaltos kosminės erdvės nejaukumą ir didingumą, nesuvokiama jos mastą ir tolimų pasaulių žavesį bei skurdą. O jeigu dar prisiminsime ne

Kai filme nebelieka autoriaus. Kai sužinojau, kad per LRT bus rodomas serialas „Tėvas Braunus“ pagal G. K. Chestertono knygą (rež. Ian Barber, Jungtinė Karalystė, 2013), labai apsidžiaugiau, nes tėvas Braunus – vienas mėgstamiausių mano seklių detektyvų, kurių tipažą pats Chestertonas yra apibūdinęs kaip „riterius“. O dar nuostabus Chestertono stilius, humoras, intelektas!.. Tik, regis, mano džiugesys buvo pernelyg ankstyvas. Po pirmųjų serijų, nemalonai nustebusi, išvydau, kad seriale nėra nė vieno, nei antro, nei trečio. Tiesiog mielas, malonus, jauskus serialėlis šeštadienio popietei, pasidėjus lėkštę ant stalo ir bokalą alaus šalip. Galite būti tikras, kad apetito jums nesugadins ir kąsniu nepaspringsite. Nors, tiesą pasakius, vos nepaspringau, kai seriale į Flambo klausimą „Kaip jūs atspėjote, kad aš – ne kunigas?“ tėvas Braunus atsakė: „Jūs puolėte teologiją“. Še kad nori! Chestertonas aiškių aiškiausiai rašo: „Jūs puolėte protą. Tai bloga teologija“ („Kryžius su safyrais“, 29 p. G. K. Chestertonas „Tėvas Braunus“, Tyto alba, 2004). Jeigu gerbiamiems žiūrovams tai vienas ir tas pats, tai tegaliu juos užjausti ir palinkėti toliau ramiai pietauti. O aš jau į šį serialą žiūrėsiu įtariai.

Nusivylimas buvo nemenkas ir dėl to, kad seriale visiškai neliko Chestertono estetikos grožio – to žodžiais neapibūdinamo, šiurpoko ir kartu puikaus laikmečio ir jo aplinkos suvokimo, žmogaus trapumo ir didingumo, nuodėmės grožio ir jos baisumo. Serialo tėvas Braunus (aktorius Mark Williams) – geras širdis, kiek kvanktelėjęs, visų mylimas (ar užjaučiamas?) dvasiškis, nusikaltimus išpajiniojantis ne savo aštraus intelekto dėka (kaip yra Chestertono kūrinyje), o lyg netyčia. Nusikaltėlis Flambo – ne išpūdingas dviejų metrų ūgio gražuolis, artistiškas, žavus, sąmojingas, o vaikystės traumų užgraužtas (kaip šiuolaikiška!) neūžauga nejudria veido išraiška. Na, žinote, kvanktelėjusį kunigą dar galiu atleisti, bet jeigu jau ir piktadariai tokie niekingi, to jau per daug.

Apie supaprastintus (arba visiškai perkeistus) Chestertono siužetus nė nekalbėsiu, nes pasidarys gaudu. Tik pasakysiu – jeigu norite *tikro* tėvo Brauno, tai skaitykite Chestertono knygą.

„O eilėraštis gimsta – kaip vėjas – iš nieko...“ Šie Henriko Radausko eilėraščio „Žiemos daina“ žodžiai pastaruoju metu lydi mane kasdien. Ir vaikščiojant miške, ir Vilniaus gatvėmis, ir netgi paroduotuvė prie daržovių lentynos, žiūrint į brokolius ir korėjietiškus kopūstus. Gal dėl to, kad artėja pavasaris ir stingdanti žiemos nejauka ima trauktis, gal dėl efemeriškos mūsų kasdienos, kai nebegali būti tikras, kas bus rytoj ir – paradoksas – netgi nesi tikras, ar tai, kas buvo vakar, iš tiesų buvo. O svarbiausia – kas gi laiko mūsų gyvenimą ir mūsų būti, kas yra jos pagrindas, ar poezija yra kažkas daugiau nei verlibras ar chorėjas, ar žodis yra gydantis ir gelbstintis, ar skaudinantis ir naikinantis. Į pastarąjį klausimą turbūt neįmanoma atsakyti vienareikšmiškai. Galbūt tai geriau žino saulė, žvaigždės, kristolinės erdvės, miško tyla ir vėjas, miegantis nakties gelmėje.

TV serialas „Tėvas Braunus“ (rež. Ian Barber, JK, 2013)

Šeimos gyvenimo istorija

Anelė Babonaitė-Kaklauskienė, sūnus Gerimantas ir dukra Laimutė tremtyje, 1956 m.

Atkelta iš 3 psl.

Laimingai pasiekėme Pašilius. Susibūrusi šeima ėmėsi sutartinai ūkininkauti, bet gyvenimas buvo neramus. Kieme stovėjo rusų tankas, o mūsų kambaryje gyveno jo vadas su ekipažu. Jis turėjo užduotį saugoti karo ryšininkus, atstatinėjančius telefono ir telegrafo ryšį su Labūnava ir Kaunu. Rusų karininkas primygtinai tėveliams patarinėjo palikti ūkį ir slėptis, nes kaip pavyzdiniai ūkininkai atsidursime Sibire pas baltas meškas... Po kelių mėnesių mūsų „svečias“ su komanda pasitraukė į frontą.

1946 m. tėvus išbuožino: atėmė žemę, pastatus, gyvulius, padargus, užkrovė didelius mokesčius. Į mūsų namus sukėlė gyventi svetimus, šeimai paliko tik vieną kambarį. Netrukus už mokesčių nemokėjamą tėvelį pasodino į kalėjimą. Išgelbėjo mūsų name gyvenęs rusų tanko vadas, kuris sesers kvietimu tuo metų grįždamas iš Berlyno užsuko pas mus, tėvelį paleido.

1946 m. palikome tėviškę ir apsigyvenome Kėdainiuose J. Basanavičiaus gatvėje Nr. 7 mums priklausiusiam namo ūkiniame pastate. Dar prieš karą tėveliai čia ruošėsi statyti namus, bet planai žlugo. 1946 m. brolis Algirdas įstojo į Labūnavos apylinkėse veikusį Jono Žilinsko-Tėvo partizanų būrį, kuris priklausė Povilo Lukšio rinktinės 4-ajam rajonui. Būrys slapstėsi Pašilių miške, tačiau brolis susirgo, kūną nuo juosmenis, kojas išbėrė votys. Būrio vadas įsakė jam pasitraukti iš būrio gydytis, tad brolis išvyko gyventi į Žemaitiją.

Jono Žilinsko-Tėvo penkių partizanų būrys lankydavosi Labūnavos dvaro bokšte pas Joną Šimkūną, kuris taip pat priklausė tam būriui. 1946 m. žiemos pradžioje Žilinsko būrys atėjo pas Joną Šimkūną, manydami, kad jie čia išbus iki pavasario. Tačiau buvo išduoti. Paryčiui kažkas stipriai, ne draugiškai pasibeldė į duris... Taip Labūnavos dvaro bokšte 1946 m. gruodžio 25 d. žuvo partizanai Jonas Žilinskas-Tėvas, Zenonas Alaburda-Patėvis, Vladas Juškevičius-Kukutis, Jonas Gulbinas-Lašiukas, Jonas Šimkūnas, taip pat Balys Derbutas, Kazys Sokas, Onutė, Elytė ir Marytė Alaburdaitės, Verutė Krivickaitė – viso 11 žmonių.

Kėdainiuose nuo tremties į Sibirą mums pasisekė išsislapstyti iki 1952 m. sausio. Padėjo kaimynystėje gyvenęs rašytojas Juozas Paukštelis, kuris mums pranešdavo apie trėmėjų planus, patarinėjo aplankyti artimus ar tolimesnius giminaičius, kol pavojai baigsis. Jis 1926–1946 m. mokytojavo Kėdainių gimnazijoje. Su žmona mokytoja Brone Vėlavičiūte 1938 m. šalia mūsų sklypo Kėdainiuose pasistatė namą.

Vis tik mums išsislapstyti nepasisekė: 1952 m. sausio 23 d. naktį pas mus atvyko ginkluoti kareiviai ir sovietiniai aktyvistai. Liepė susikrauti daiktus ir lipti į stovėjusį sunkvežimį. Tvarte turėjome karvę, du bekonus, bet trėmikai susirasti pirkėjo iš pradžių neleido, tikėdamiesi pasipelnyti. Vis tik mamos užsispyrimu pavyko susisiekti su kaimynu Juozu Paukščeliu ir gyvulius jam parduoti. Tada suėmė ir nuvežė į Kėdainių saugumo rūšį. Kitą dieną per Jonavą sunkvežimiu vežė į Gaižiūnų geležinkelio stotį, kur stovėjo du ešelonai, įlaipino į gyvulinį vagoną. Taip su tėvais ir manimi iškeliavo į tremtį Tomske, už Uralo kalnų, sesuo Milda (g. 1936 m.) ir brolis Ignas (g. 1932 m.). Sesuo Laimutė (g. 1930 m.) atvežta pas mus po dvejų metų... 1952 metais iš Lietuvos į Vakarų Sibirą buvo ištremta apie trys tūkst. lietuvių.

1954 m. Tomske baigiau rusiškoje mokykloje septynias klases, įstojau mokytis į elektromechanikos technikumą, jį baigęs tapau elektriku, tarnavau sovietinės kariuomenės statybos batalione. Šeima sugrįžo į Lietuvą 1956 m., o aš tik dar po dvylikos metų...

Kėdainiuose į naujai statomą chemijos kombinatą dirbti dėl tremties nepriėmė, tad dirbau Kėdainių elektros aparatūros gamykloje, Jonavos „Azote“, Panevėžio statybos trešte. Beje, dirbau su panevėziečiais ir tremties vietose. Nuo 1989 m. gyvenu savo pamėgtuose Anykščiuose. Iki šiol aktyviai prisidedu prie Laisvės kovotojų įamžinimui Anykščių krašte, nes tikiu, jog be pokario partizanų kovos nebūtų šiandien laisvos Lietuvos. Mūsų veikla neleidžiantis pamiršti laisvės kovotojų atminimo. Ilgai bendravau su pusbroliu tremtiniu ir rašytoju Mindaugu Babonu, gyvenusiu Garliavoje. Jo darbų ir bendraminčių paskatintas parašiau savo giminės istoriją ir aš...

1918 m. kūrėsi Lietuvos valstybė

Atkelta iš 4 psl.

Valstybingumo raidą iliustravo ir besikeičianti mūsų pereinamų menų stilistika: pradedant gotikinėmis (arkinių lubų jungtis čia „antspauduoja“ mūsų herbiniai simboliai: Vytis, Gedimino stulpai), galiausiai barokinėmis...

Stabtelėjome ir Sosto salėje, kurioje galėjome pasigrožėti ne tik valdovų sostu, bet ir koklių su Vytimi krosnimi, taip pat autentišku *anų laikų* gobelenu, vienu iš gausiai menes puošusių – mat su lietuviškos heraldikos ženklais, „netikęs“ karališkajam dvarui Krokuvoje, ten dauguma dabar eksponuojami...

Paskutinė mūsų mūsų pasivaikščiojimo stotelė – prie baroko epochos paveiklo „Ludovisi koncertas“ (Lionello Spada, 1576–1622). Gidė Justina savo pasakojimą užbaigė skambiu akordu: pirmoji opera Žemutinėje pilyje, inicijavus valdovui Vladislavui Vazai, buvo pastatyta 1636-aisiais, baroko operai „Elenos pagrobimas“ (*Il ratto di Helena*) muziką, manoma, sukūrė rūmų kapelos vadovas Marco Scacchi.

Po valandos ekskursijos turėjome galimybę ir pakartoti maršrutą savarankiškai, ir nuklysti į „valstybingu-

mo potemių“ atšakas. Man parūpo susirasti vadinamąjį Olandiškąjį kabinetą, apžiūrėti laikiną eksponatą – Mikalojaus Radvilaičio portretą (nežinomas dailininkas, XVIII a.). Šį paveikslą iš paskutiniųjų savininkų JAV tik 2025-aisiais savo privačiai kolekcijai Varšuvoje įsigijo kunigaikštis Maciej Radziwiłł (*vis dar kilmingą titulą išlaikęs Radvilų giminės palikuonis Lietuvoje dažniausiai vadinamas Motiejumi Radvila*).

Mikalojus Radvilaitis (apie 1440/1450–1510) – Lietuvos Didžiosios kunigaikštystės kancleris ir Vilniaus vaivada – žymiosios Radvilų giminės pradininkas, „garsiausios kunigaikščių Radvilų kartos atstovų – Mikalojaus Radvilos Juodojo, Mikalojaus Radvilos Rudojo ir Barboros Radvilaitės – senelis“. Radvilaičio gyvenimo faktai išikomponuoja ir į Valdovų rūmų istoriją, štai: jis turėjęs mūrinį namą Vilniaus Žemutinėje pilyje, greta Lietuvos didžiųjų kunigaikščių rezidencijos.

Šiame „iš atminties“, po poros treto šimtmečių tapytame paveiksle regime jau gyvenimo patirties paženklintą žilabarzdį vyrą; dėmesį patraukia ir dekoratyvus portreto „įrėminimas“ (nutapytieji rėmai su ant jų tupinčiais ereliais). Tai pirmasis viešas šio paveiklo eksponavimas. „Vieno paveiklo paroda“ papildyta informacija ir apie Radvilaitį, ir apie visą Radvilų giminę.

Marijampolės dramos teatras

Atkelta iš 6 psl.

Aktorius Paulius Kavoliūnas sakė, kad Marijampolėje jaučiama didelė meilė teatrui. „Aš sau visą laiką gyvenime sakau, jog kai nori, ieškai galimybių, o kai nenori – priežasčių. Jaučiame, kad čia tikrai yra norintys žmonės, o mes ieškosime galimybių ir, tikiu, visi kartu jas rasim. Svarbu ir didelė pagarba visam teatro mėgėjų kolektyvui, nes jie iš esmės išlaikė tą teatro branduolį ir teatro geną. Juk kiek šis teatras istoriškai išgyveno, buvo uždarytas ir vėl veikė. Daugiau jo uždaryti mes nebeleisime, trečią kartą tai nepasikartos“, – sakė jis.

Naujoji aktorė Jūratė Martinaitytė teigė, kad iki šiol ji nebuvo buvusi Marijampolės teatre. „Kai mes visi čia atvažiavome, apėmė džiaugsmas, nes kiekvienas aktorius nori turėti namus, nori jaustis reikalingu. Čia aš pasijutau kaip namuose, šis teatras yra labai gražus ir mes visi tą matome. Vos čia įėjė, paglostėme kilimą, jis mums buvo toks svarbus ir gražus.

Esame iš nevalstybinio teatro, Klaipėdoje neturime savo patalpų, administracijos, viską darome patys – patys gaminame dekoracijas, jas montuojame, plauname grindis, skalbiame rūbus, važiuojame, vaidiname. Mes tarpusavyje juokaujame, kad net bijome čia išlepti ar prarasti formą. Ir norisi ne pakeisti kažką, o toliau išlaikyti ir sodrinti tą teatro geną“, – sakė aktorė.

Jai pritarė ir kitas aktorius Kristupas Biržietis. „Nu faina ta Marijampolė ir jos žmonės. Vaikštau čia ir man viskas gražu, galbūt ateityje čia net nuolat apsigyvensiu. Yra tiesiog svajonė, kad mes gauname šitą darbą ir galėsime dirbti, ką aš mokiausi daryti, o ne dekoracijas gaminti ar jas vežti iš vienos vietos į kitą. Aš noriu kurti ir noriu dalintis su jumis ir bendrauti apie visą šitą pasaulį, nes kūryba, kultūra yra vienas iš būdų, kaip mes galime kalbėtis, kas mes tokie esam, kas yra tas žmogus, kas yra žmogus kitam žmogui“, – sakė K. Biržietis.

Iš Klaipėdos į Marijampolę dirbti atvykę aktoriai (iš kairės) Kristupas Biržietis, Jūratė Martinaitytė bei Paulius Kavoliūnas su kolegomis žada čia būti aktyvūs ir matomi